

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ
ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД "ХАРКІВСЬКИЙ
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ТУРИЗМУ"**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)**

**Харків
2020**

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії
Обласний комунальний заклад "Харківський організаційно-методичний
центр туризму"

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

Матеріали III Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2020 р., м. Харків)

Харків
2020

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед.н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволяю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол № від . .2020*

Географія та туризм: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2020 р., м. Харків) / за заг. ред. Муромцевої Ю.І.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2020. – 295 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, проблеми природокористування, фізичної та економічної географії, висвітлено питання про стан і розвиток туризму в світі та Україні, туристичних ресурсів, природної та культурно-історичної спадщини України.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2020

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

Г.П. Шука

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ ДО РОБОТИ
В УМОВАХ КЛІЄНТООРІЄНТОВАНОГО ПІДПРИЄМСТВА 7

О.Г. Стадник, В. В. Піткевич

ФОРМУВАННЯ БАЗОВОГО ОБРАЗУ КРАЇНИ В ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЇНОЗНАВСТВА
(НА ПРИКЛАДІ НІДЕРЛАНДІВ) 12

Л. М. Donchenko, Т. V. Zavyalova

MODEL OF THE MODERN GEOGRAPHY TEACHER AS A COMPETITIVE
SPECIALIST 19

Л. Prokhorova

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS
OF FORMATION OF GEOGRAPHICAL CONCEPTS OF PUPILS OF
SECONDARY SCHOOLS 24

Є.С. Ємельянова

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ ЯК КОМПОНЕНТА МОВИ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ 29

О. В. Непша

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС
ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ 32

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, Г. І. Дорожко

НАВЧАЛЬНІ ЕКСКУРСІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГЕОГРАФІЧНИХ
ЗНАНЬ УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ 37

С.В. Гришко, Я.Ю. Непша

ОСВІТНЬО-ВИХОВНЕ ЗНАЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ГЕОГРАФІЇ У
РОЗВИТКУ ВСЕБІЧНО РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ 41

Розділ 2. Сталий розвиток та ефективне природокористування

І.О. Губарева, М.А. Краєвський

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ ЯК ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ 46

М. Л. Сажнев, А. Л. Стецько

СУЧАСНИЙ СТАН ЗАПАСІВ ТА ВИДОБУТКУ ТОРФОВОЇ СИРОВИНИ В
УКРАЇНІ 49

І.О. Скупий, О.П.Федосєєв О. М. Левада НАДРОКОРИСТУВАННЯ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ВАСИНІВСЬКОГО РОДОВИЩА ЗАЛІЗНИХ РУД)	55
М. Л. Сажнев, Р. В. Фісанов АГРОКЛІМАТИЧНА ОЦІНКА ТА ПРИРОДНО- СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ РАЙОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ	59
А.М. Слюта ПРОСТОРОВИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ БІОКЛІМАТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ НА ЕКОСИСТЕМИ ЗОНИ ПОЛІССЯ	66
М. А. Шавлак, ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	73
А. А. Ніколов, О. М. Левада ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ МЕЛІОРАТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У ВЕСЕЛІВСЬКОМУ РАЙОНІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	77
М. С. Овчинникова, О. В. Непша ПРИРОДНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ МЕРЕЖІ ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАХІДНОГО ВОЛИНО-ПОДІЛЛЯ	84
Є. Ю. Варфоломєєва, Х. І. Стегареску, О. В. Непша ДЕГРАДАЦІЯ ЗЕМЕЛЬ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ В РЕЗУЛЬТАТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	90
Р. Ю. Лемішко, О. В. Непша СУЧАСНИЙ ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ПОВЕРХНЕВИХ ВОД ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	93
Г. В. Тамбовцев, Н. В. Балабатько ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ	99
М. Резенькова РІВЕНЬ ЗАБРУДНЕННЯ РІЧКИ ГАНГ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЛЮДЕЙ	102
Д. В. Вінніченко, О. В. Непша ПРОБЛЕМА ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ОБ'ЄКТІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	106
Г. В. Тамбовцев, М. О. Кірічок НАПРЯМИ БОРОТЬБИ ІЗ ЗАБРУДНЕННЯМ ВАЖКИМИ МЕТАЛАМИ ҐРУНТІВ М. МАРІУПОЛЬ ТА ПРИЛЕГЛИХ ТЕРИТОРІЙ	109
Г. В. Тамбовцев, І. А. Макєєва ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ АБРАЗІЇ БЕРЕГІВ АЗОВСЬКОГО ТА ЧОРНОГО МОРІВ В МЕЖАХ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ	114

3. Novodranova V. Категория противопоставления и ее языковое выражение (на материале медицинской терминологии) // Language and culture: establishing foundations for antropological linguistics / Edited by S. Grinev-Grinewicz, S.M.Raub, P.Thomas. – Bialystok, 2014. – Vol. 1. – p. 129 – 148.

УДК 378.016:91:373.55

Олександр Вікторович Непша
*старший викладач кафедри фізичної географії і геології,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького,
м. Мелітополь*

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ПІД ЧАС ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

У сучасних умовах соціально-економічних змін в нашому суспільстві підвищився попит на соціально активну, творчу особистість, здатну самостійно приймати рішення і особисто відповідати за їх реалізацію. Відповідно, об'єктивно зростає значення формування професійної компетентності кожної особистості. Високий рівень професійної компетентності підвищує конкурентоспроможність майбутнього фахівця [6].

Проблема підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вчителя, здатного вільно і активно мислити, моделювати виховно-освітній процес, самостійно генерувати і втілювати нові ідеї і технології навчання і виховання є актуальною, тому що, по-перше, професійно компетентний учитель справляє позитивний вплив на формування творчих учнів в процесі виховно-освітньої роботи в школі; по-друге, зможе домогтися кращих результатів у своїй професійній діяльності; по-третє, сприяє реалізації професійних можливостей. Доказом цього є діяльність освітніх установ нового типу: ліцеїв, гімназій, шкіл з поглибленим вивченням навчальних предметів. Задоволення потреб суспільства вимагає від сучасного вчителя високої культури, глибокої моральності, сформованої системи цінностей і

переконань, зацікавленості педагога в розвитку творчого потенціалу своїх учнів, здатності до інноваційної діяльності, самовдосконалення, професійної активності і т.ін. [8].

Перед молодими, «початківцями» вчителями стоїть завдання оволодіння всіма сторонами своєї майбутньої професійної діяльності, формування себе як суб'єкта педагогічної діяльності. Уже початок професійної діяльності стимулює молодого вчителя до творчого вирішення несхожих один на одного ситуацій. В даний час твердження про те, що педагогічна діяльність є за своєю природою творчою, стало загальноприйнятим. Розвиток творчих можливостей людини створює реальні умови для збагачення інтелектуального, емоційного, морального потенціалу особистості, стимулювання у неї прагнення реалізувати себе. У зв'язку з цим змінюється і мета професійної підготовки педагога. Процес формування професійної компетентності охоплює формування професійних знань, умінь, навичок, загальнокультурний розвиток педагога, формування у нього особистісної позиції і професійно значущих якостей особистості [7,с.94].

Професійна компетентність учителя по-різному проявляється і реалізується в повсякденній педагогічній діяльності.

Особливе значення в розвитку професійної компетентності вчителя в сучасних умовах набуває знання наукових основ майбутньої професійної діяльності; її практичного освоєння; оволодіння професійними вміннями та навичками.

Професійна компетентність майбутнього вчителя географії починає формуватися в процесі його навчання у закладі вищої освіти. Основою професійної компетентності є вивчення фундаментальних (фізико-географічних та економіко-географічних), спеціальних (дидактичних), психолого-педагогічних знань, які визначають рівень оволодіння вміннями майбутньої професійної діяльності.

Оволодіння практичними вміннями у студентів-географів особливо активно проходить в період педагогічної практики. Педагогічна практика

створює умови, адекватні умовам самостійної педагогічної діяльності. Робота студентів в період педагогічної практики характеризується різноманіттям функцій та відносин, так само як і робота педагога-професіонала.

У той же час педагогічна практика – це форма професійного навчання, яка ґрунтується на фундаментальних, спеціальних і спихолого-педагогічних знаннях; забезпечує практичне пізнання закономірностей і принципів професійної діяльності, дозволяє оволодіти способами організації цієї діяльності, тобто є «професійною пробою» на педагогічну професію.

Керуючись теорією діяльності, ми розглядаємо педагогічну практику як вид педагогічної діяльності студентів-географів, спрямовану на вирішення різних педагогічних завдань. Специфікою цієї діяльності є те, що в ній в більшій мірі (у порівнянні з навчально-пізнавальною) здійснюється ідентифікація з професійною діяльністю вчителя. Практика проводиться в умовах, адекватних умовам самостійної педагогічної діяльності. Робота студентів в період педагогічної практики характеризується тим же різноманіттям функцій (навчальної, розвиваючої, виховної) і відносин (з учнями, вчителями, студентами), що і робота педагога.

Педагогічна практика виконує провідну системоутворюючу роль у формуванні професійної компетентності студентів-географів, забезпечуючи поєднання, теоретичної підготовки з їх практичною діяльністю в освітньому закладі [3,с.126]. Професійна компетентність – це складний динамічний процес поступового формування професійних знань, професійних умінь і професійно значущих якостей особистості [1,с.57].

При вивченні навчальних дисциплін, відповідно до об'єктів діяльності студентів, у них формуються професійні знання. Навчання в ряді випадків моделює майбутню професійну діяльність студентів. Процес формування професійної компетентності триває в прояві гностичних умінь, які, розвиваючись, дозволяють студентам встановлювати внутрішньопредметні зв'язки і відносини між географічними фактами, поняттями і іншими

об'єктами дійсності [4,с.113]. На педагогічній практиці студенти включаються в педагогічну діяльність з великою часткою самостійності.

Педагогічними умовами формування професійної компетентності в період педагогічної практики майбутніх учителів географії є:

☉реалізація змісту діяльності студентів в період педагогічної практики, що включає організаційну, навчально-методичну, виховну та дослідницьку роботу, яка стимулює самоконтроль, самоаналіз студентами якості своєї професійної діяльності і рівня сформованості професійної компетентності [2,с.25];

☉ організація педагогічного керівництва процесом формування професійної компетентності студентів в період педагогічної практики на основі інтеграції діяльності всіх суб'єктів навчально-виховного процесу, зайнятих в процесі формування професійної компетентності студентів: викладачів-методистів університету, вчителів-методистів освітніх установ, студентів;

☉ використання професійних проб на педагогічну професію в період педагогічної практики на основі послідовно змінюючих один одного етапів з подальшим ускладненням змісту професійної діяльності на кожному етапі;

☉ поглиблення формування мотивації майбутньої професійної діяльності на основі перевірки студентами правильності свого професійного вибору і самооцінки рівня сформованості професійної компетентності.

Отже, загальною метою педагогічної практики є: формування професійно-педагогічних, методичних і спеціальних умінь на основі систематизації теоретичних знань і їх інтеграції в процесі здійснення самостійної педагогічної діяльності; розвиток інтересу до педагогічної діяльності, творчого підходу до організації даної діяльності і формування педагогічного мислення; формування умінь самостійної організації навчально-виховного процесу; формування умінь спостереження і аналізу педагогічної дійсності; формування професійно значущих якостей

особистості; формування навичок самовиховання, самоосвіти і розвиток потреби в постійному самовдосконаленні.

Література:

1. Адомбовська М.В., Тригуб В.І. Роль педагогічної практики у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя географії. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». Випуск №2. 2019. С.57-62.

2. Долгих А.В., Даценко Л.М., Непша О.В. Науково-дослідницька діяльність студентів-географів під час педагогічної практики. Економіко-географічна освіта і національна самосвідомість: актуальні проблеми їх формування : збірник статей. Донецьк: ДІСО. 2013. С. 25–27.

3. Донченко Л.М., Іванова В.М., Непша О.В., Сапун Т.О. Роль і місце виробничої практики в професійному становленні майбутніх учителів географії. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 11. Т 1. С. 126–130.

4. Прохорова Л.А., Непша О.В., Зав'ялова Т.В. Розвиток професійних умінь майбутніх учителів географії в процесі проходження виробничої (педагогічної) практики. Інноваційна педагогіка. 2019. Вип. 9. Т 2. С. 113–117.

5. Прохорова Л.А., Зав'ялова Т.В., Непша О.В. Краєзнавча робота студентів під час проходження педагогічної практики в загальноосвітніх школах. Сучасні проблеми розвитку суспільної географії : матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф. Київ : Видавництво «Альфа-ПІК», 2014. С. 114–115.

6. Проценко А.А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі виробничої практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Кропивницький, 2018. 20 с.

7. Солоненко А. Праксеологічна культура студента педагогічного університету : теоретичні засади. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка. 2014. № 13. Т. 2. С. 94–98.

8. Тімець О. В. Практичне навчання студентів-географів як важливий чинник їх професійної компетентності. Зб. наук. праць Черкаський. нац. ун-ту ім. Богдана Хмельницького. Черкаси : ЧНУ ім. Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009. – Серія : Педагогічні науки. Вип. 157. С. 170–173.

УДК 911:372.891:371.233.4

Віталій Анатолійович Антоненко
вчитель географії, директор школи